

כמו רמש הנע ונד [התרגום של רמש — רחשין], כיון שהשמן נמצא בכלי עמוק הרי הוא מרוכז ביחד ואינו מתפשט, ולכן מתקבלות המנחות הנאפות בו כשהן רכין.

ואילו **מחבת** אינה עמוקה אלא **צפה**, שטוחה, שמתפור השמן על כל המשטח השטוח, ולכן **מעשיה**, דהיינו, המנחות הנאפות עליה, מתקבלות כשהן **קשין**.⁽⁵⁴⁾

גמרא:

שינו במשנה שרבי יוסי הגלילי מחלק בין מחבת למרחשת בכך שלמחבת אין כיסוי ולמרחשת יש כיסוי.

והוינן בה: **מאי טעמא**, דהיינו, מנא ליה, לרבי יוסי, חילוק זה של כיסוי הכלי בין מחבת למרחשת?

אילימא שלמד זאת ממשמעותה של מנחת "מרחשת", דמשמע **דאטיא**, שהיא באה

והאשה — כהן מניף על ידה.⁽⁵²⁾

וכן השולח קרבנותיו ממדינת הים — כהן מניף על ידו.⁽⁵³⁾

א-ג

מתניתין:

האומר: הרי עלי להביא מנחה העשויה במחבת — לא יביא מנחה העשויה במרחשת.

וכן האומר: הרי עלי מנחה במרחשת — לא יביא במחבת.

מה בין מחבת למרחשת?

מרחשת יש לה כיסוי, מחבת אין לה כיסוי — דברי רבי יוסי הגלילי.

רבי חנינא בן גמליאל אומר: **מרחשת עמוקה, ומעשיה רוחשין**, שכאשר נוגעים במנחה הנאפית בשמן, נע ונד השמן בתוכה,

יהודה [לקמן צג] שירוש אינו סומך. והרמב"ם [מע"ה"ק ט טו — טז] לא הזכיר אופן זה. וביאר **האור שמח** [פסוה"מ ו ד] שהוא גם סוכר כתירוץ התוס' בגיטין, ומאחר שהרמב"ם [מע"ה"ק ג ט] פוסק שירוש סומך, ממילא לא שייך כלל דין זה.

54. רש"י מפרש שמאחר והמרחשת עמוקה, ממילא מעשיה רכין, וכן במחבת מאחר והיא צפה, מעשיה קשין, אולם הרמב"ם [מע"ה"ק יג ז] מפרש שהמנחת מרחשת היתה נבללת בלילה רכה קודם שהכניסוה למרחשת, שמאחר והמרחשת יש לה תוך, לכן היה אפשר לעשותה רכה, אבל במחבת שאין לה תוך, אילו היו עושים אותה רכה, היתה יוצאת מן הכלי לכאן

עד ב] כתב לתרץ, שדוקא באופן ששני הדברים הם גם גוף אחד, אבל בשני גופים אפילו הם מין אחד, חוצצין.

52. כתבו האחרונים, שמלשון זה יש משמעות כשיטת רש"י שהובא לעיל [סא], שהאשה עושה שליח את הכהן שיניף בעבורה.

53. התוס' הקשו, ממה שמבואר בגיטין [כח], שאי אפשר לשלוח קרבן ממדינת הים כדי להקריבה, הואיל ואין הבעלים יכולים לסמוך עליו, [דאף על גב שאין הסמיכה מעכבת, מכל מקום לכתחילה אין לבטל מצותה]. ובגיטין תירצו התוס', שכאן בברייתא מדובר בירוש המביא קרבן שירשו, וסוכר תנא דברייתא כרבי

לכפר ארחושי הלב, על הרהורי עבירה של הלב, שהוא דבר מכוסה, כדכתיב "רחש לבי דבר טוב", והילכך גם המרחשת מכוסה. ואילו מנחת מחבת היא מנחה דאטיא לכפר אמחבואי הפה, שחוטא ברכילות, וכדאמרי אינשי [ביחס לדיבור האדם] — מנבח נבוחי, ולכן נקראת מחבת, והרי היא גלויה כשם שפיהו של האדם גלוי.

אם כן, אימא איפכא: מחבת היא זאת שצריכה להיות מכוסה, לפי שמשמעותה דאטיא אמחבואי הלב, דכתיב "למה נחבאת לברוח", דהיינו, למה טמנת והעלמת את עצמך, בדומה ללב שהוא חבוי וטמון. ואילו משמעותה של מרחשת הוא דאטיא ארחושי, כדאמרי אינשי "הוה מרחשן שיפתותיה" [היו שפתותיו מרחשות]. ורחש השפתיים גלוי הוא, ואם כן המרחשת היא זאת שצריכה להיות גלויה.

ומשנינן: לא ממדרש הפסוקים דרשינן, ולא כדאמרי אינשי, אלא גמרא, כך הוא נלמד בקבלה של דור מפי דור, שמרחשת מכוסה ומחבת מגולה.

שנינו במשנה: רבי חנינא בן גמליאל אומר: מרחשת עמוקה, ומחבת צפה.

ומבארין: מרחשת עמוקה — דכתיב "וכל נעשה במרחשת", דמשמע דנעשית המנחה בתוכה, ומוכח שיש לה תוך, שהיא עמוקה.

מחבת צפה — דכתיב "ועל מחבת", דמשמע שהמנחה נאפית עליה ולא בתוכה, שהיא שטוחה ואין לה תוך.

תנו רבנן: בית שמאי אומרים: האומר הרי עלי מרחשת [ולא אמר "במרחשת", שאז היתה משמעות דבריו מנחה העשויה במרחשת] — יהא מונח נדרו עד שיבוא אליהו, ויפשוט לנו מהי משמעות הנדר בלשון הזו.

ומבארין: מספקא להו לבית שמאי, אי על שום כליין נקראו מנחות המרחשת והמחבת, שיש כלי ששמו מחבת ויש כלי ששמו מרחשת, ומנחת המחבת נקראת על שם הכלי שנעשית בו, ומנחת המרחשת נקראת גם היא על שם הכלי שנעשית בו, או על שום מעשיהן נקראו כן, שמנחת המרחשת מעשיה רוחשין ורכין, ומנחת המחבת מעשיה צפים וקשים.

ולפיכך הסתפקו בית שמאי מהי משמעות הנדר להביא מרחשת:

כי אם נאמר שמנחת מרחשת נקראת על שם הכלי, הרי רק אם הוא אומר "הרי עלי מנחת מרחשת" או "הרי עלי במרחשת" הוא חייב במנחת מרחשת. אבל כשאומר "הרי עלי מרחשת" גרידא, משמעות דבריו היא שנודר להביא כלי שרת ששמו מרחשת.

אך אם נאמר שמנחת מרחשת נקראת על שום שמעשיה רוחשין, אם כן, האומר "עלי מרחשת" משמעות דבריו היא להביא מנחת מרחשת, שמעשיה רוחשין.

ובית הלל אומרים: על שם הכלי היתה נקראת מנחת מרחשת, כי כלי היה במקדש

ומרחשת שמחה⁽⁵⁵⁾, ודומה כמין כלבוס עמוק, כעין מחבת שלנו, וכשבצק מונח בתוכו, דומה כמין תפוחי הברתים וכמין בלוטי היוונים, שהיו בדופן התחתונה של הכלי גומות גומות, הדומות ל"תפוחו הברתים" ו"בלוטי היוונים", [עיי'ן ברש"י], והבצק היה נכנס באותן הגומות.

ואומר הכתוב "וכל נעשה במרחשת ועל מחבת", ומכך ששינה הכתוב את הלשון בין מרחשת למחבת, שבמרחשת כתב "במרחשת" ובמחבת "על מחבת", ולא כתב "וכל נעשה מרחשת או מחבת", אלמא על שום כליין נקראו, ולא על שום מעשיהן. ולכך נאמר "במרחשת", דהיינו בתוך כלי עמוק, ו"על מחבת", דהיינו, על כלי שטוח.⁽⁵⁶⁾

מתניתין:

האומר "הרי עלי מנחה הנאפית בתנור" לא

יביא מאפה כופת, שהוא תנור קטן שיש בו מקום כדי שפיתת קדירה אחת בלבד.⁽⁵⁷⁾ ולא יביא מאפה רעפים, ומאפה יורות הערביים, שהיו מדליקין יורות, ואופין בהן.

רבי יהודה אומר: כופח מין תנור הוא, ולכן אם רוצה, מביא הוא מאפה כופח.⁽⁵⁸⁾

האומר "הרי עלי מנחת מאפה", יביא עשר חלות או עשר ריקיין, אך לא יביא מחצה [חמש] חלות ומחצה [חמש] ריקיין.

רבי שמעון מתיר להביא אפילו מחצה חלות ומחצה ריקיין, מפני שהוא קרבן אחד.⁽⁵⁹⁾

גמרא:

תנו רבנן: "מאפה תנור" אמרה תורה, ולא מאפה כופח, ולא מאפה הנאפה על גבי

פסולה, ובאמת מפורש כן בתוספתא [מנחות ז י]. וכתב השפת אמת, שהמשנה נקטה הדין באופן שאמר הרי עלי מאפה תנור, כדי להשמיענו שלרבי יהודה אפילו באופן זה יצא ידי נדרו.

58. השפת אמת דן, באופן שאמר "הרי עלי בכופח", והביא בתנור, האם יצא ידי חובתו לרבי יהודה? לפי שיש לומר שאמנם מאפה כופח בכלל תנור הוא, מכח הריבוי שבפסוק, אבל אין תנור בכלל כופח.

59. המנחת חינוך [קטז] מחדש, שלרבי שמעון אם אמר "הרי עלי חלות", שיכול להביא ריקיין, שהרי הם קרבן אחד, והוא הדין לרבי יהודה, שאם הביא בדיעבד יצא [לפי המבואר בגמרא, שרבי יהודה מודה לענין בדיעבד]. אולם בסברא

55. כתב הכסף משנה [מע"ק שם] שמדברי בית הלל מוכח שסוברים כרבי חנינא בן גמליאל. וכונתו, שהרי אמרו "כלי היה במקדש", שמשמעותו שהיה כלי מיוחד ושונה מהמחבת, ואילו לרבי יוסי הגלילי כל שינויו מן המחבת הוא בזה שיש לו כיסוי, ולכן פסק הרמב"ם שם כר"ח בן גמליאל.

56. כתב הליקוטי הלכות, שלבית הלל, מאחר ועל שם הכלי נקראת, אם נדר להביא מרחשת, צריך להביא את הכלי, ורק כשאמר "הרי עלי מנחת מרחשת", או כשאמר "הרי עלי במרחשת", הוא מביא מנחת מרחשת.

57. האחרונים כתבו שבאמת לפי תנא קמא אין מאפה כופח בשם מנחה כלל, ואפילו אם יאמר הרי עלי מאפה כופח ויביאנה, הרי זו מנחה

רעפים, ולא מאפה יורות הערביים.

סברא שהתנור מקדש שום קרבן?

רבי יהודה אומר: נאמר "תנור — תנור" שני פעמים — להכשיר מאפה כופח! דהיינו, שאף מעשה כופח נקרא מאפה תנור.

והתנן: רבי שמעון אומר: לעולם הוי רגיל לומר: שתי הלחם ולחם הפנים, אפילו לאחר שנאפו, עדיין לא נתקדשו בקדושת כלי שרת להפסל ביוצא, ולכן הן כשרות כשהן נמצאות בעזרה, והן כשרות אפילו כשהן נמצאות מחוץ לעזרה, בבית פאגי.

רבי שמעון אומר: נאמר "תנור — תנור" שני פעמים, ללמדך: אחד, שתהא אפייתן בתנור, ואחד, שיהא הקדישן בתנור. שהתנור מקדשן, ואין כלי שרת מקדשן.

(60) ומוכח, שאין התנור מקדשן, ולכן עדיין לא נפסלים ביוצא. (61)

והוינן בה: ומי אית ליה לרבי שמעון האי

ובאמת שהשיטה מקובצת [זבחים פח ג] הביא גירסא אחת שם בגמרא, שכלי שרת מקדשין בחוץ לענין שיהיו נפסלין, ורק לענין שיהיו ראויין ליקרב, אינם מקדשין. והגרעק"א מפרש פירוש אחר בקושית הגמרא. והקדים לזה מה שמבואר בגמרא לקמן [צה], שאם שתי הלחם ולחם הפנים מתקדשים בתנור, אם כן מותר לאפותם בשבת ויום טוב, שהרי אי אפשר לאפותם מערב שבת ויו"ט, שאם כן יהיו נפסלים בלינה, אבל אם התנור אינו מקדש, אזי אפייתן אינה דוחה שבת, שהרי אפשר לאפותם מערב שבת, ולא יפסלו בלינה. ואם כן קושית הגמרא היא, שמאחר והם כשירות בחוץ, אם כן מוכח שאין צורך בדוקא לקדש אותם בשעת אפיה, שהרי בחוץ ודאי לא נתקדשו, וכנ"ל. ואם כן לא יתכן גם לומר שכאשר הם נאפות בפנים, יהיו מתקדשות בתנור, שהרי ודאי אפייתן לא יהיה דוחה שבת ויום טוב, הואיל ואפשר לאפותם בחוץ מערב שבת, שאז לא יפסלו בלינה. ולאפותם מערב שבת בפנים, גם אי אפשר, שהרי יפסלו אחר כך בלינה. ועל כרחך שגם כאשר נאפות בפנים, אינן מתקדשות בתנור.

היה מקום לדון בזה, לכאורה, לפי שיש לומר, שלרבי שמעון יש שם קרבן כללי של מנחת מאפה תנור, שהוא כולל חלות ורקיקין, אבל יש גם שם פרטי לחלות ושם פרטי לרקיקין, ולכן כשנדר להביא מאפה תנור, יכול להביא מחצה חלות ומחצה רקיקין, שהרי שניהם כלולים בשם זה ד"מאפה תנור", אבל כשנדר להביא חלות, הרי נתחייב עצמו במנחה המסויימת ד"חלות", ואם כן לא יוכל להביא תחת זה רקיקין, שהם חלוקים בשמות הפרטיים שלהם, וצ"ע.

60. רש"י לקמן [צה] מפרש, שהכונה היא שיותר לאפותם בבית פאגי.

ורש"י כאן מפרש קושית הגמרא, שאם היה התנור מקדש היו נפסלים ביוצא. והתוס' נחלקו עליו, וסוברים שגם אם היו מתקדשים בתנור לא היו נפסלים ביוצא. ומפרשים הקושיא, שאם היו מתקדשים בתנור, היה הדבר מגונה להוציאם חוץ לעזרה. ורבינו גרשום מפרש, שאם היה הדין שהם צריכים להתקדש בתנור, היה זה מחייב לאפותם בפנים, שהרי כלי שרת אינם מקדשים אלא בפנים. והגרע"ק איגר והטהרת הקדש הקשו באמת מכח זה לפירוש רש"י, שלכאורה לא שייך לדון כאן כלל מצד פסול יוצא, שהרי מעולם לא נתקדש על ידי כלי שרת, הואיל ונאפה בחוץ, והניחו דבריו בקושיא.

61. כתבו התוס', שאמנם רבי שמעון דיבר שם לענין שתי הלחם ולחם הפנים, ועליהם אמר שאפשר לאפותם בבית פאגי, ואילו כאן הלא

רקיקין? תלמוד לומר "קרבן מנחה" — קרבן אחד אמרתי לך [חלות או רקיקין], ולא שנים ושלשה קרבנות! ואם מביא מחצה חלות ומחצה רקיקין נמצא שקרבנו עשוי משני קרבנות נפרדים.

אמר לו רבי שמעון לרבי יהודה:

וכי נאמר "קרבן קרבן" שני פעמים עד ג-ב שתאמר כי קרבן חלות נקרא קרבן בפני עצמו וקרבן רקיקין נקרא קרבן בפני עצמו? והלא לא נאמר אלא קרבן אחד [וכתב בו שני מינין] — ונאמר בו חלות ורקיקין, ומוכח ששני מינין אלו מיקרו קרבן אחד. הילכך, מעתה, רצה להביא חלות, מביא חלות. רצה להביא רקיקין, מביא רקיקין. רצה להביא מחצה חלות ומחצה רקיקין, מביא מחצה חלות ומחצה רקיקין. ולאחר אפיתן פותתן לפתיתים, ובוללן כאחת, (63) וקומץ משניהם. ואם קמץ ועלה בידו רק

אמר רבא: לא תימא שיהיה הקדשן בתנור, אלא אימא: צריך שיהא הקדישן, בשעה שמקדיש את הסולת, שיאמר — אני מקדישה לשום אפייתה בתנור. (62)

שנינו במשנה: הרי עלי מנחת מאפה, לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין.

תנו רבנן: "וכי תקריב קרבן מנחה, מאפה תנור — סלת חלות מצות בלולות בשמן, ורקיקי מצות משחים בשמן".

והכי דרשינן להאי קרא: "וכי תקריב" — כשתקריבו! שאין זה חובה, אלא בא הכתוב לעשות אותו דבר רשות, שאם לא רצה, לא יקריב מנחה.

"קרבן מנחה" — אמר רבי יהודה: מנין לאומר "הרי עלי מנחת מאפה" שלא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין אלא או חלות או

נאמר בהם מצות מתן שמן בכלי קודם עשיתן, כמו שכתבו התוס' [עה], ואולי יש לפרש בגמרא, שההוכחה מלחם הפנים היתה רק לענין שאין התנור מקדשם, אבל באמת מנחת מאפה נתקדשה קודם אפיה, מה שאין כן בלחם הפנים, וצ"ע. ויעויין תוס' לעיל [נה ב ד"ה כל] ובאחרונים שם, ולקמן [צו א ד"ה שאלו].

62. השפת אמת העיר שברמב"ם לא נזכר הלכה זו. וביאר שמאחר ופסק הרמב"ם [מעה"ק יב כג] שהתנור הוא נעשה ממתכת בדוקא, שאז יכול לחול עליו שם כלי שרת, וכדי שיהיה מקדש בשעת אפיה, אם כן לפי זה שוב אפשר לדרוש מ"תנור", שיהיה התנור מקדש, וכמו שסברה הגמרא בתחילה לדרוש לפי רבי שמעון.

63. רש"י מפרש שמחזירין לסלתן [שזהו מצות

הברייתא דיברה לענין מנחת מאפה תנור, מכל מקום מאחר שהיה רק תנור אחד במקדש לכל המנחות, אם כן משם מוכח שגם במאפה תנור אין התנור מקדש. ומהשוואת הגמרא בין מנחת מאפה ללחם הפנים היה נראה לכאורה, שכמו שלחם הפנים אינו מתקדש לרבי שמעון אלא בשולחן, כמו כן מנחת מאפה אינו מתקדש אלא בשעת עבודה, אולם באמת יש חילוק גדול ביניהם, שלחם הפנים ושתי הלחם מאחר שאינן טעונות שמן, אם כן אינם מתקדשים גם בהנחתן בכלי, הואיל וכלי היבש לא נתקדשו [לר"ש], אבל מנחת מאפה שיש בה שמן, אם כן, מיד כשניתנה בכלי הרי היא מתקדשת, שכלי הלח ודאי נתקדשו. ואף על גב שמנחת מאפה נתמעטה מיציקה כמבואר לקמן [עד], מכל מקום הלא נאמרה מצות בלילה בחלות, ולרבנן דרבי [שם] היו נבלות בעודם סולת קודם האפיה, וכן